

sokféleképen, ingadozva használtak, tisztázza.

Így a »*Gyöngyvér*« névről most már kétségtelen, hogy egyedül az Anser albifrons vadlúd-fajt illeti.

E munkálatok mellett bejártam még Norvégiát is Vardöig. Az útról szóló általános jelentést benyújtottam s ez a Közlöny m. évi 230-ik füzetében napvilágot is látott.

A most folyó 1889-dik évre nézve az a szándékom, hogy mihelyt a norvég

utazás tüzetes leírását bevégezem, útra kelek az országban, hogy az egyes vidékek népies szóanyagát összegyűjtssem, közbe az illető vidékek fontosabb madártani jelenségeit kutassam; és — ha csak valamiképen telik — azon leszek, hogy az őszi madárvonulás tüneteit rendszeresen megfigyeljem. Az utóbbi műveletre nézve eddig gróf Festetics Tassilo a Kis-Balatont, gróf Széchenyi Béla a Fertő tavát ajánlotta fel. HERMAN OTTÓ.

RÉGI MAGYAR MEGFIGYELÉSEK.

104. *Pozsonból* 1798. Mártz. 27-dikénn: »Az itt levő Kir. Akadémiát egy Fő Tagjától fosztá meg a' halál, Nagy tiszteletű 's tudományú Pankel Máté Úr személyében, ki a' Természet Tudományát 's Mezei gazdaságot tanította nagy haszonnal, Tagja volt a' Göttingai Tudós, és a' Prágában levő Gazdasági-Társaságnak. Már 58-dik eszt.-jét számlálta vala életének. Egy a' Tanítvánnai közzül, Nemegygyesült Görög Anyaszentegyház' kebelebeli Jakscis Gergely, érzékeny Versekkel keseregte el vesztett jó Tanítóját, mely Versek nyomtatásban is ki-jöttek Véber Úr betűivel. (Bécsi M. Hírmondó. 1798. 446. l.)

RADNÓTHI DEZSŐ.

105. *(Csányi János, sopronyi lakos XVII. századi naplójából.)* — Item Ihn disen 78igsten Jahr (1678) Am Tag Marya Heymsuchung hath die Sonn bey hellen Kötern Wöther umb 9 Vhr zu morgens frye einen ring bekommen, wie ein regenbogen gestalth weith umb die Sonn herumb welcher ist gestanden bis auff halbe zwey nach mit Tag. Worüber sich die Leith seehr verwunderth was es doch bedeuthen wirth, Theyl haben gesagt, ess wirt nasse Zeith bringen. Theyl ess wirt dirre Zeith werten, die von der dirren Zeith haben gesagt, haben ess errathen, denn Ess Ist grosse Dihr worten ganzer zwey Monath Lang. (39. l.)

Item Ihn diesen 1680 Jahr den 26. dec., alss an dem heyl. S. Stephans Tag, gleich nach der Sonen nidergang. Hat sich am Himmel abermall ein *Commöth Stern* sehen lassen. Worüber nicht nur alleyn, die alten Leyte seyü seyenes anblicks erschrocken, sondern gar die kleinen Kinder, sich dar Fier gefirchtet haben, Welcher *Commöth Stern* umb halb 6 Vhr bey der nacht gar unter gängen. Vnd ist solcher

Schwaiff am Himmel gewest, wie eine wolcken Sayln. Vnd hat sich solcher Schwaiff biss auff den halben Hichion dess himmels erstreckt, wie die gelehrten solches haben aus gerechnet, dass er am himmel 80 gradt Lang ist gewest. vnd auff der erten biss 12000 Meylen erstreckt, das ihn etlich 100 Jahren, kein solcher *Commöth Stern* am Himmel ist erschienen, noch gesehen worten. Ist hernach aber alle weyl zu ruckh geblieben, vnd höher aufgegangen, vnd auch kleiner worten, von Tag zu Tag, vnd ist biss auff baully bekehrung gesehen worten, Wass auff diesen grossen *Commöth Stern* wird erfolgen, wirdt die Zeith eröffene. (49. l.)

Item Ihn disen 82 Jahr den 25 Augusty Erschin am himmel ein *Commeth Stern*, Welcher vmb 1 Vhr vor Tags ist aufgegangen. vnd hat ein strallen vor her gefirth wie ein stänckl. Den 29 Augusty drauff wiederumben hat sich einer sehen lassen nach der Sonen nidergang. ein 3 Stundt Lang Afft ist er Unter gängen, der hat einen Schweiff nach ihm gefirth wie eine kleine ruthen anzusehen. der den 25 augusty sich hat presendirth vnd sehen lassen. Ist den 3-ten September verloren worten vndt nicht mehr auff gängen. (63. l.)

Ist auch nicht zu Vergessen dass ihn den Letzten Tagen dess Monath Augusty ein *Commeth Stern* sich am himmel presentierth hat aber gar ein Bleichen vndt Tumbler. welcher ist gestandten gegen Möhrn vndt Schlessien Zu. vnd hat einen Buschen aufwerts gehabt. was er guets nach sich wirt Zichen wirt die Zeit eröffene. Goth gebe dass er was guets beteute vmb 10 Uhr bei der nacht hat man ihm zu sehen bekommen. Biss gegen den Tag hernach Vorthan. (79.)

Kéziratból közli: Sz. Zs.

106. *Dömsödön* egy kádár mester-ember magának igen vékony fenyő fa deszka szárnyakat formálván, és azt valami vékony vászonnal bé-vonván, a repülést megróbálta, és oly szerencsés volt benne, hogy első próbájának alkalmatosságával is, a réteken egy széna bogjáról a másra, 15 és 20 ölnyi távolságra, számtalan emberek bámúlására, Sas módra repdesett; az után pedig a magos fák tetején is hasonló szerentesével repdesett. Talán nagyobb tökéletességre is vitte volna ezenn tudományát, hanem némellyektől szárnyas embernek tsüfoltatván, megharagudott és szárnyait összerontotta, s felfogadta, hogy többet repülni nem fog. (Bétsi Magyar Merkurius 1794. 1322. lap.)

107. *Szomolnokon*, Gróf Batthyáni Maximilián jószágában valamely Bétsi nagy kereskedő pénzére, egy zöld-festék (Grünspan) Fábrika fog fel állíttatni, a nélkül, hogy a Gróf magát a munkába belé avatná: meg tartván mindazonáltal ezen just magának, hogy ha valaha tetszeni fogna ezen társaságba belé állani, egy harmadrésze mindenkor bé-vétettség, le-téven a reá esendő summát. A mit már próbára tsínáltak, ditsértetik; mázsáját 300 forinton, vagy odább is fogják adni. (Bétsi Magyar Merkurius. 1794. 1422. lap.)

108. Eperjesen az emberek közt a Hurút igen uralkodik; tulajdonítják ezt némellyek a disznó-hús evésnek, mellyel jól megrakván hasokat, az után magokat meghűtven belé esnek. *Hanusfalu* körül a Falukon kezdődött volt a parasztok házaiknak tisztátalanul tartások miatt (mert többnyire bornyaikkal, malattzaikkal és más marhákkal laknak egy szobába) egy kár-bunkulus nevű nyavalya, a melly csak egy *pattanásból* áll ugyan, de a melly pattanás, ha jókor ki nem sűtik, tehát az embernek egész testét öszve dagasztja, és huszonnégy óra alatt a pattanásnak támadása után az embert megfojtja. (Itt a parasztok jól megmelegített pipával szokták kiűteni.) (Bétsi Magyar Merkurius. 1795. 14. lap.)

109. *Szász Városról* 15-ik Májusban így írnak: »Országunknak nagyobb részében, különösen pedig Hunyad Vármegyében, Május 10-ikén, a szüretnek nagyobb része megesett. Egy kemény hó-harmat anticipált mindenütt, valahol vagy a hegy igen magas nem volt, vagy úgy nem tselekedtek, mint *Solymoson* Mélt. Oberster Bartsai ur. Ez a sokat látott Ur, vévén észre, hogy az idő hideget akar szőlőjére küldeni tüzet állított ki annak eleibe. Az alját, és a Barázdáit szőlőinek, bizonyos meszeseségre valami száraz ganéval meghordattatván, és azt meggyujtatván, meleg és vastag füstöt gerjesztett. Az a füst a vastag levegőben igen fel nem mehetvén, elterjedett, és bé borította a szőlőt, hogy se a füstön alóll, se

azon fellyül a párazatok vagy meg nem fagyhatának, vagy megfagyva sem árthatának.« (Bétsi Magyar Merkurius 1795. 642. lap).

110. *Kalocsán* Julius 18-ik napján, délutáni ötöd fél óra tájban azon híres, és őtt Érsekeknek Istenes költségével igen tsinosan épült ritka szépségű öreg Templomunkba az Isten Nyila belé ütvén, belől az öreg Oltárnak két oszlopit (egyébb képpen mindent épségbe hagyván) meghasogatta, kívül pedig költséges fedelét, a két ékessen ragyogó gazdagon megaranyozott rézből épült Tornyiaival, őtt ékes hangú nagy harangjaival, diszes órájával edgyütt, tűzbe borítván, három órak alatt megemész-tette. (Bétsi Magyar Merk. 1795. 851. lap).

111. A Debretzeni vidékenn tsudalatos Nyári nap vala a folyó hóknapp (Juli) 2-dika, a midönn a nagy hévség, olyan hideg essőre, szélre és hóra változott által, hogy a legelőnek soványága miatt az idénn már különben is erőtlennült minden féle marhák, százanként hullottanak és döglöttenek el sok tehetős gazdák nyájjaikból. Debretzenbenn magában is szemléltettek ugyan déli 12 ora tályban alig észrevehetőleg szálingozni a hópillák; hanem kívül a városonn a föld szinit is elborították; valami 3 mértföldnyi távolságon pedig innét egy határonn, bokánn alóll-érő hó volt. (Bétsi Magyar Merkurius 1797. 886. lap).

112. *(Előlépés.)* Ó Cs. Kir. Felsőge méltóztatott 'a' mi kedves Literatorunkat, 'a' Physiologiának dicséretes kiadóját T. T. Lenhossék Mihályt, több T. N. Vármegyék Tábla Biráját és 'a' Pesti Magyar Királyi Universitásnál 'a' Physiologiának és felsőbb Anatómiának Professorát, ugyan azon Tudományok Professorává 'a' Bétsi Universitásnál tenni. Fájdalmasan esik ugyan tőle való megválásunk, de örvendünk egyszers' mind érdemlett előléptetésén, 's reményl-jük, hogy bennünket továbbá is betses emlékezetében meg fog tartani. (Tudományos Gyűjtemény 1820. III. kötet 109. l.)

Közli: BÓBITA ENDRE.

113. *(Ritka nehézségű leánya.)* Midönn városainkat külföldi férjfi, és asszony személyek látogatják, hogy természetes, de rendkívül való kövérségeikre, vagy erejökre nézve nagukat tsudáttassák, nagy figyelmet gerjeszt most Pesten magyar születésű N. Ötsárol Ns. Komárom Vármegyéből származott Nagy Juliánna, 'a' ki tsak negyedfél esztendő lévén olyl szerfelett meghízott, hogy többet nyom 80 fontnál. Egyébbaránt 'a' leánya egészséges, és nem tsak Pozsonyban, Bétsben, hanem Triesztben, Fiumében, stb. nagy figyelmet vont magára. Az édes Attya N. Nagy Sándor, 'a' ki őtet maga hordozza mutatóban, igen középserű testű

ember, 's ugyan olyan az édes anyja is. (Hasznos Multságok. 1827. évf. 340. l.)

Közli: DR. GEREVICH EMIL.

114. (*Gazdaságbeli nyomorúságok, a Bánátban.*) A' Bánátot a' víz nagyon pusztította! — sok falukat elhagytak, és elhagynak a' Lakosok. — Most (Július' elején), az Aradi vásárkor, a' Maros ujra véletlenül kiöntött, és a' mint mondják, még a' kotsikat is felforgatta, s 42 ember veszett a' vízbe (adja Isten, — hazugság legyen). Szegeden, a' Tisza, mindössze még nem apadt többet, április' 7-edike óta, 22 hüvejknel. Még most is nagyobbak a' vizek, mint 1813-ban voltak. A' városban egymásután rogyoakle a' házak; s az emberek, az Újságlevelek szerint, várják az utolsó ítéletet. (Nemzeti Gazda, 1816. I.)

115. (*Rettentő Szélvész, menydörgés és jégesső, a' Bánátban.*) A' természet sok tsapásai között, melljekről sok magános vidékek Magyarországon, de kivált a' Bánát és az Alföld, nem ok nélkül panaszolkodnak, nevezetes a' szélvész is, melj a' mult Július' 12-dikén, éjjeli 2 és 3 óra között Verszetet a' K. Kamara' jószágát meglepte. Valami irtóztatót tsak a' levegőég szűlni tud, így irnak azon környékről, összeadta magát, szélvész, jégesső, menköhullás vetekedtek egymással; a' szélvész nevezetesen ojj nagy volt, hogy azon városban, meljben az épületek' száma és számjai 2600-ból állanak, tsak egyetlenegy templom, koronához tartozó, vagy magánosok' háza, kár nélkül nem maradt, és ezeknek diribdarabjai, mint a' pejva, repdestek a levegőben. A' bánátbeli egyetlen egy szép rázttemplom tornyának a boritékját (coul) letörte; de kivált a' sejem-fabrikában, a' lovas-kaszárnyában és a' Vármegye szénetartójában tett ez a' veszett szélvész sok kárt; az utolsó egészen összerogyott. Azomban, mintegy özönnel omlott a' menkö a' szerentsétlenséggel terhes fellegekből alá, 's egy kipótolhatatlan kártékony jégesső ömlött le az egész környékre, kiváltképpen pedig azokra a' híres bortermő szőlőkre, meljlek soha szebbek nem voltak mint az idén. Kimondhatatlan az a' törődés, melj a' lakosokat ezen irtóztató természet' mérgeinek a' szemlélésére elnyomta; siralmas az a' kár a' melljét viradtával tapasztaltak. Ennek a' szörnyű szorongatásnak tulajdonítják azt, hogy azon tsapás ideje óta, a' hónap 23-adikáig, 7 asszony szült holt

gyermeket. Az egész kárt, mely egy óra alatt esett, tsak hirtelenében számlálva, 4¹/₈ millió forintra tette a' Tanáts. (Nemz. Gazd. XII.)

116. (*A' Bánáti veszedelemről emlékezetnek okáért.*) Ez ugyan, elmúlt dolog; de a' következése tartós, és ki tudja, mikor lessz az ellefejtve.

Három nap alatt (így szóll a' tudósítás, április 1-ső napján, 1816.) mig a' szélvész a' Bánátban, egész Torontál-Vármegyében pedig általljában dühösködött, Januárius' utólján, elveszett 400 ezer juhnál több, és mintegy 200 ezer ökör. Ház, alig maradt egy, kár nélkül. A' nyomorúság annál nagyobb lessz már most, mivel a' szörnyű sok hó elolvadása által, az a' nélkül is igen vizes föld nem győzi a' vizet beinni, egész tavak támadtak, meljlek a' vetéseket, kaszállókat, és a' megsugorgatott takarmányt is elnyelték; és így, a' megmentett barom is a' legnagyobb szükségnek maradt tárgyá. A' juhok' dőge, az egészségtelen levegő miatt, már most széltére erőt vett. Egy, szemmellátott tanú, a' ki maga 150 ökröt és 1000 juhot vesztettel, azt bizonyítja, hogy a' víz, ember' vastagsággal tolúfel a' földből. A' sívásrívás és nyomorúság leirhatatlan. Némelj földbirtokos vagy árendás minden marháját és buszi vetését elvesztette, és a' mindenütt felbugyogó víz a' tavaszi vetést lehetetlenné teszi.

Más Levélben április 10-edikén, 1816. — Jan. 28- és 29-edikén, a' Német-Bánáti-Regement-kerületben, tsak magában, annyira dühösködött a' szélvész, hogy 54 ember életét vesztette, és 40 ezer darab marha, meljlek között 38,238 juh volt, elveszett: a' kárt 464,670 forintra betsülik.

Ismét más Levélből, április 15-ödikéről, 1816.

Az a' méltán híres gazda, Landgraf Kapitány, szerentsétlen a' maga dologba-kapásaiban. A' 3 nedves esztendő egymásután, a' maga záporessóival azt mivelték, hogy sok hejjen a' földből víz forrki, meljlek nagy áradásokat okoztak. Az ő falui mostanság, nagyobbészént vízben állanak. A' paraszt-házak többnyire, az ő nagy költséggel épült gazdasági épületei pedig egygyüleggy mind lerogytak: mivel' alattok a' föld megindult vagy engedett. Mostmár a' szántóföldön minden barázdában víz fakadt és ott megis áll. Attól félnek hogy Bánátból a' lessz, a' mi valaha volt — tenger. (Nemz. Gazda. XVI.) BUJK BÉLA.

Creative Commons License Deed

Nevezd meg! - Így add tovább! 3.0 Unported (CC BY-SA 3.0)

Ez a [Legal Code \(Jogi változat, vagyis a teljes licenc\)](#) szövegének közérthető nyelven megfogalmazott kivonata.

[Figyelmeztetés](#)

A következőket teheted a művel:

szabadon másolhatod, terjesztheted, bemutathatod és előadhatod a művet

származékos műveket (feldolgozásokat) hozhatsz létre

kereskedelmi célra is felhasználhatod a művet

Az alábbi feltételekkel:

Nevezd meg! — A szerző vagy a jogosult által meghatározott módon fel kell tüntetned a műhöz kapcsolódó információkat (pl. a szerző nevét vagy álnévét, a Mű címét).

Így add tovább! — Ha megváltoztatod, átalakítod, feldolgozod ezt a művet, az így létrejött alkotást csak a jelenlegivel megegyező licenc alatt terjesztheted.

Az alábbiak figyelembevételével:

Engedélyezés — A szerzői jogok tulajdonosának engedélyével bármelyik fenti feltételtől [eltérhetsz](#).

Közkinccs — Where the work or any of its elements is in the [public domain](#) under applicable law, that status is in no way affected by the license.

Más jogok — A következő jogokat a licenc semmiben nem befolyásolja:

- Your fair dealing or [fair use](#) rights, or other applicable copyright exceptions and limitations;
- A szerző [személyhez fűződő](#) jogai
- Más személyeknek a művet vagy a mű használatát érintő jogai, mint például a [személyiségi jogok](#) vagy az adatvédelmi jogok.

- **Jelzés** — Bármilyen felhasználás vagy terjesztés esetén egyértelműen jelezned kell mások felé ezen mű licencfeltételeit.